

زرش داوود پاپ و قبا پستین
 کیے گفتش اسے پیسے عقل ہوش
 ۳۸۰ اگر نبالیم از دور و خوش
 بی - ابدی سہل باشد جدا * اگر روی احسن الی من آسا

حکایت

در خانہ بر روی سایل پر بست
 جگر گرم و آہ از تن سیزد
 پر سیدش از سوجب کین و خشم
 جفاے کزان شخص سہر وے
 ۳۸۵ گرفت اسے خاوان ترک آزار کن
 نخلق و نوازش کسین کشید
 آسود و رویش و تن نہاد
 شب از زگش و طہر حیدے چکید
 ۳۹ حکایت شہ اندر افتاد و بوش
 شہ بین سخن خواجہ سنگدل
 گنا حکایت کن اسے سیکخت

در خانہ بر روی سایل پر بست
 جگر گرم و آہ از تن سیزد
 پر سیدش از سوجب کین و خشم
 جفاے کزان شخص سہر وے
 یک اشب نبرد من افطار کن
 بختل و آوروش، خوان کشید
 گرفت ایڑت و شنائی وھاو
 سجہ دیدہ بر کرد و نیاید
 کہے دیدہ دیدہ بر کرد و ہش
 کہ بگشت و رویش از سنگدل
 کہ چون سہل شد بر نو این کا بخت

کہ بر کردت این شمع گیتی فروز
 تو کو تہ نظر بسوی دست ہے
 ۳۹۵ بروئے من این در کسے کسرو باز
 اگر بوسہ بر حناک و دان زنی
 کسانے کہ پوشیدہ چشم دل اند
 چو برگشتہ دولت طاعت کشید
 کہ شبہا ز من صید و ام توشہ
 ۴۰۰ کسے چون بدست آورد جسد باز
 گفتار
 کہ گفت اسے تم گار آشفته روز
 کہ شغول گشتی بچقند از بسا سے
 کہ کردی تو بر روسے او در فرساز
 ہمہ ہی کہ پیش آیدت روشنی
 ہمانا کہ زین تو تیا غافل اند
 سہ انگشت حسرت بدنان گزید
 مرا بود دولت مہنام توشہ
 فرو بردہ چون سوشش دندان باز

آلا گر طلبگار اہل دلی
 خورشش وہ بکنجشک و کباب و حمام
 چو بر گوشت تیر نیاز افگنی
 ذرے ہم بر آید ز چندین حلقہ
 ز خدمت مکن یک زبان کاہلی
 کہ یک روزت افتد ہما سے ہر ام
 اسید است ناگہ کہ صید سے کنی
 ز صد چوہر آید یکے بر حدت

حکایت

۴۰۰ نکلے را سپہ گم ست اورا علم
 تہ ہر تہمیر پر سپید و ہر سوش شافت
 شبانگہ بگبہ دید و رمت افند
 ہزار کی آن روشنائی بیافت

جو آمد بر سر و مد کاروان
 نہ انی کہ چون راه بروم بدوست
 شنیدم کہ حق گفت بر ساروان
 از آن اہل دل و سپے بر کس اند
 بر آنکس کہ پیش آمدم گشتم اوست
 کہ باشد کہ روزت بودے رسند
 خورد از برائے گلے خارها

حکایت

۴۱۰
 ز تاج ملک زاوہ در منسوخ
 پیر گفتش اند شب تیر و رنگ
 شبے لعلے افتاد و در سنگلاخ
 چہ دانی کہ گوہرک ہمست و رنگ
 کہ لعل انومیانش نباشد بدیدہ
 ہمان جاے تار یک لعل اند و رنگ
 کہ آفتد سہر وقت صاحب دسل
 بنی کہ چون بار دشمن کش است
 کہ خون و در دل افتادہ شد و چو نوار
 مراعات صدکن براسے کیے
 حقیر و فقیر اند اندر نظر
 کہ ایشان پسندیدہ حق بسند
 چہ دانی کہ صاحب ولایت خود اوست

۴۱۵
 بخت بکش بارہر جاے
 کسے را کہ با دوستے نہ خوش است
 نذر و چو گل جامہ از دست خار
 غم جلد خور در ہوانے کیے
 گرت خاک پایان شوریدہ سہ

۴۲۰
 تو ہرگز بہین شان چشم بسند
 کسے را کہ نزدیک طنت بد اوست

در معرفت بر کانیست باز * که در ہاست بر و سے ایشان فراز
 با تلخ عیشان و تلخی چشان کہ باشند در جاسد دامن کشان
 بوسی کرت عقل و تدبیرست * ملک زاوہ را در نوا خانہ دست
 کہ روز سے ہرون آید از شہ بند ۴۲۵
 بسوزان و رخت گل اندر خانی کہ در نو بہارت نماید طریف

حکایت

یکے ز سہ نخرج کہ دن نہ داشت زرشش بود یار از خوردن نہاشت
 نخوردے کہ غلطہ بر آسایدش ندادے کہ فسد و بکار آیدش
 شب و روز در بند زربود و سیم زرو سیم در بند سیم و لیسیم
 برانت روز سے سپرد کسین کہ نمسک کجا کروہ ز رور زمین
 ز خاکش بر آورد و بر باد داد بشنیدم کہ سنگ در آبخا نہاد
 جوانمہ و راز بقائے نکرو یک دستش آمد بدگر بخسور
 کزین کم ز نے بود ناپاک رو کلابش بہ بازار و میسز گرو
 نہاد وہ پر خنگ و نامے خویش * یہ خنگے و نامے آوردہ پیش
 پر زار و گسہ بیان بمشبت سخت سپر بامدادان بخندید و گفت
 زراز بہ خوردن بود اسے پر زہر نہادون چہ سنگ و چہ زہر

نر از سنگ خار ابرون اورند
 کرباد وستان و عسیران خورند
 نر اندر کف مسردنیآپست * هنوز اسے براور سنگ اندرست
 چو در زندگانی بدی با عیال
 گرت مرگ خواهند از ایشان سال
 عیال تو انگ خورند از تسوسیر ۴۳۰
 بنجیل تو انگ بدینار و سیم
 که از بام پنج گزارستی نیز
 از آن سالمانی بمسندرش
 طلسمیت بالاسے گنج مستقیم
 کہ لرزد طلسمے چنین برسدش
 سبگ اجل ناگش بشکنند
 کہ از بام پنج گزارستی نیز
 پس از برون و گدو کہ دن چوپور
 طلسمیت بالاسے گنج مستقیم
 بخور پیش از آن گت خورد گرم گور
 کہ لرزد طلسمے چنین برسدش
 سمنار سعدی شان است و پند ۴۴۰
 بخار آیدت گر شومی کار بند
 کہ لرزد طلسمے چنین برسدش
 در پیغ است ازین روسے بر تاقین
 بخار آیدت گر شومی کار بند

حکایت

جوانے بدانگے کرم کرده بود
 تمانے پیسے بر آورده بود
 بجے گرفت آسمان ناگش
 فستاد سلطان کاشت گش
 تکا پوسے ترکان و غوغای عام
 تماشا کنان بر در و کوسے بام
 چو دید اندر آشوب درویش سپر ۴۵۰
 دلش بر جسونمرد مسکین نجست
 کہ ہار سے دل آورو و بودش پست
 جسون را بدست خلیق اسیر
 کہ ہار سے دل آورو و بودش پست

بر آورد۔ زار می کہ سلطان بشود
 بهم بر جے سود دست و رنج
 بفریاد ازیشان بر آمد خروش
 ۴۵۵ پیادہ سہ تار دہ بارگاہ
 جوان از میان رفت و برد پیر
 ہوشش پر سید و بیست نمود
 چونیک ہت خوئے من و پراستی
 بر آورد پیر دلاور زبان
 ۴۶ بقول دروغے کہ سلطان بشود
 بلک زین حکایت چنین بر شکفت
 و زین جانب افسان و خیران جوان
 یکے گفتش از چار سوئے قصاص
 بگوشش فر و گفت کے ہوشمند
 ۴۶۵ یکے تخم بر خاک از آن می بہد
 جوئے باز دارو بلائے ڈرت *
 کہ روز مندر و سانگی بر وہد
 عصائے شنیدی کہ عوج بکشت
 کہ بخشایش خیر وقع بلا *

جهان ماند و خوئے پسندید
 شنیدند ترکان آہنختہ تیغ
 طیانچہ زمان بر سر و روئے و دوش
 و دیدند بر تخت دیدند شاہ
 بگسرون بر تخت سلطان اسیر
 کہ مرگ منت خواستن از چہ لبو
 بد مسروم آخند چرا خواستی
 کہ اے خلقہ در گوش حکت جان
 نروسی و بیچارہ جان سید
 کہ چیزش بخشید و چیزے نگفت
 ہی رفت بیچارہ ہر سودوان
 چہ کردی کہ اسد بجانن خلاص
 بجانے و دانگے رہیدم ز بند
 کہ روز مندر و سانگی بر وہد
 عصائے شنیدی کہ عوج بکشت
 کہ بخشایش خیر وقع بلا

عدوانہنی درین تعبہ پاسے کہ بوکر سعد بہت کشور خدا سے
 گیارے جہانے بروے تو شاد * جان را کہ شادی بروے تو باو
 ۴۷. کس از کس بدور تو بارے نبرد گلے و چمن جور خارے نبرد
 توی سایہ لطف حق بر زمین * بی عیب صفت رحمت العالمین
 ترا قدر اگر کس ندانچہ غم * شب قدر می ندانند ہم

حکایت

کسے دید صحرا سے محشر بخواب کسی نقطہ سے زمین ز آفتاب
 ہی بر فلک شد مردم خسروش و مانع از تیش می بر آمد جوش
 ۴۷۵ یکے شخص ازین جلد و سایہ بگردن بر از حنکہ پی راہ
 پر سید کے خواب آراے مرد کہ بود اندرین مجاہد پانے سرد
 زردے و اشم بر در خانہ گفت بلیہ و ریش نیک و سے نجفت
 درین وقت نو میدی آن مرد است گناہم ز داوار داوار بخوابت
 کہ یار ببارین بندہ خنکاشے کسز و دیدام و سے آسایشے
 ۴۸۰ چہ گفتہ چو حل کہ دم این رازدا بشارت خداوند شیدار
 کہ جہود سایہ چمتش بقیہ اندو بر سفرہ نعمتش
 در حقیت سرد کہ ہم باوار وزو بکندی ہمینم کوہا

خطب را اگر تیشہ بر پی تیشہ درخت برومند را کے تیشہ
 بسے پائے دار اسے درخت نمر کہ ہم میسود و اری و ہم سایہ و
 کفتار

۴۸۵ بکتیم و باب احسان بسے
 بخوریم دم آزار را خون و سال
 کیے را کہ باخوانہ تست جنگ
 بر انداز سنجی کہ حنار آورد
 ولکین نہ شرط بہت باہر کے
 کہ از مسیح بد گندہ بہ پروبال
 ہستش چرامی وہی چوب و سنگ
 درختے سپرور کہ بار آورد

۴۹۰ کسے را بدہ پایہ مستران
 بنخشاے برہر کجا ظالم است
 جان سوز را کشتہ بہتر چسراغ
 بر انگس کہ بر فرد رحمت کند
 کہ بر کتیران سر ندارد گران
 کہ رحمت برو ظلم بر عالم است
 کیے برو آتش کہ خلقے بدراغ
 بیازوے خسود کاروان می زند

۴۹۵ نیش گفت از ایشان چه خواہی کن
 بشد مرد و اناس کار خویش
 زن بسے خسود برور و بام و کوسے
 کہ مسکین پریشان شود از وطن
 گرفتہ یکروز زن را بہ نیش
 بھی کہد فیہ و می گفت شوے
 ستم بہ ستم پیشہ عمل است و داو
 کہ زنبور در سقف او لانه کرد
 ستم بہ ستم پیشہ عمل است و داو
 کہ زنبور در سقف او لانه کرد

مکن روزه بر سرم اے زن تیش
 کسے بادیان نیکوئی چون کند
 ۰۰۰ چو اندر سے بینی آزار حلق
 سنگ آخر که باشد که خواهش نهند
 چو نیکو ز دست این نشا پیرو
 اگر نیک فردی نماید عس
 نینسره در حلقه کار راز

تو گفتی که ز بسور سکن سگش
 بدان رات تامل بد افندون کند
 بشمشیه تیزش بیزار حلق
 بقدمای تا استخوانش و پند
 ستور لکد زن گزن بارب
 نیارد بشت خفتن از وزد کس
 بقیمت ترا ز نیشکر صد هزار

۰۰۰ نه کس سزاوار - باشد بهال
 چو گد بسوازی کسوتر بر و
 نبات که محکم ندارد اساس
 چه خوش گفت به ام صحرانشین
 و اگر ای از گلک باید گرفت
 ۰۱۰ بند آب پر و جل و آب کاست
 چو گدگ بغیث آدت در کند
 از ابلیس مسرگز نباید سجد
 بدانیش راجای و فرصت مد

کی مال خوابد کی گوشمال
 چو فسه کنی گدگ به سف و رو
 بلندش مکن و کنی زو بر اس
 چو یکسان تو سن روش بر زمین
 که گر سدر شد باز شاید گرفت
 که سود ندارد چو سیلاب خاست
 بکش در نه دل بر کن از گو سفد
 نه از بد گد نیکوئی و روجو
 ۰۰۰ خود در چه و دیو در شیشه

گوشاید این مار گشتن محبوب
قلم زن که بد کرد با زیروست
مستبر که قانون بد می نهد
گوشاید این مدبر بس است
سعد آورد قبول سعدی بجای

چو سر زیر سنگ تو دار و کجوب
قلم بہتر او را بشمشیر است
ترا می بود تا آتش دہد
مدبر مخوانش کہ تدبیر کس است
کہ توفیر ملک است و تدبیر و راسے

باب سیوم در عشق

- خوشا وقت شوریدگان غمش * اگر ز حنم بینند و گر مرزش
 گدایانے از بادشاهی نفسور * با تیرش اندر گدائی صبور
 و ما دم شراب السم و کشند * و گر تلخ بینند و م در کشند
 ملائے خمار است در عیش مثل * سلی دار خارا است باشاخ گل
 ۵ نه تلخ است صبرے کہ بر یاد اوست * کہ تلخی شکر باشد از ورت دوست
 اسیرش نخواسد بسای بنبد * شکارش نجوید حلاص از کند
 سلاطین غزلت گدایان سے * منازل شناسان گم کسویے
 ملامت کشاند مستان یار * سبکتر برد آشته مست بار
 بر وقت شان خلق کے رہ بزند * کہ چون آب حیوان بظلمت دند
 ۱۰ چوبیت المقدس دیون پر قباب * با کروہ ویوا - بیسروان خراب
 چو پیمانہ آتش بخود درزند * نہ چون کرم پیلہ بخود درزند
 ولایم در ہر ولایم جو سے * لب از تشنگی خشک بر طرفین جو سے
 نگویم کہ بر آب و تادیند * کہ بر شاطلی نیل سستی اند
 ترا عشق همچون خسوی زاب گل * رہاید ہی صبر و آرام دل
 ۱۵ بیدارش فتنہ بر حن و خیال * بخواب اندرش پاسے خیال

بصدقش چنان سر نهی و رفتدم
 که بنی جهان با وجودش عدم
 چو در چشمش آید زرت *
 ز روحناک بیکان مسایدت
 دگر با کست بر نیاید نفس
 که با او نماند دگر جای کس
 تو گویی بحشم اندرش مثل است *
 و گر دیده برهسم نهی در دل است
 نه اندیشه از کس که نباشد شوی
 نه قوت که بکدم شکیباشوی
 گرت جان بخواهد بگفت بر نهی
 چو عیشی که بنیاد او بر سواست
 ورت تیغ بر سر نهی سر نهی
 چنین فتنه انگیز و فسران رواست
 نجب داری از سالکان طریق *
 که باشند در بحر معنی غریق
 بسودای جانان ز جان مشتعل *
 بکس صیب از جهان مشتعل
 بیاد حق از خلق بگر بختبر *
 چنان مست ساقی که می ریخته
 شاید بار و دوا کردوشان
 است از آن بچنان شان بگوش *
 بفراد قائلوا بلی در خسوش
 گدازه عمل دار غلرت نشین
 قدمای خاکی دم آتشین
 بیک ناله شهسای هم بر زنند
 بیک ناله شهسای هم بر زنند
 چو سگ اندر خاموش و تبیح کوه
 بیک ناله شهسای هم بر زنند
 سحر با بگریند چندان که آب
 فرو شوید از دیده شان کحل خواب

فرس کشته از بس که شب رانده اند * سحر که خسروشان که واسه رانده اند
 شب و روز در بحر سودا و سوز * نداشتند از استغنی شب ز روز
 چنان قند بر حسن صورت نگار * که با حسن صورت ندارند کار
 ۳۵ نماند صاحب دلان دل نبوت * و گر آبله داوسه بے مغز و گوشت
 مے ضرف وحدت کسے نوشت کرد * که دنیا و نعتی بی فیه اموش کسے

حکایت

شنیدم که وقتے گدا زاوہ * نظر داشت با بادشاہ زاوہ
 ہی رفت و می بخت سوداے خام * خیالش فسر و برود دندان بکام
 زیدانش خالی بودے چو میل * ہمد وقت پہلوے اسپش چو میل
 ۴۰ دلش خون شد ز اور دل بماند * ولے پیش از گسیرہ در گل بماند
 رقیبان خبر یافتندش زورد * و گے باو گفتندش اینجا گرد
 وے رفت یا و آمدش روے دوست * و گر خیمہ زود بر سر کوے دوست
 غلامے شکستش بر دوست و پاسے * کہ بارے نکتیت اینجا میاسے
 و گر بارہ صبر و قدرارش نماند * شکیبای از روے یارش نماند
 ۴۵ گس وارش از پیش شکر بجزور * برانندے و باز گشته بجزور
 کسے گفتش اسے شوخ و یواز رنگ * عجب صبر داری تو بر چوب سنگ

گفت این خبا بر من از جور اوست
 من انیک دم دوستی می زدم
 ز من صبر بے او توقع مدار
 ۵. نه نیر و صبر نه جائے ستیز
 گو زین در بار گرسرتاب
 نه پر فاسد جان داده در پاسه دوست
 گفت از خسوی زخم چوگان او
 گفتا سرت گر بسر و بد تیغ
 ۵۴ مرا خود ز سر نیت چندان خبر
 مکن با من ناشکیبا عیب
 چو عقیقہم از دیده گدود سعید
 کیے را که سر خوش بود با کیے
 رکابش بوسید روزے جوان
 ۶۰ بخندید و گفتا عنان بر پیچ
 مرا با وجود تو هستی نماند
 گم حرم بینی مکن عیب من

نه شرط است نالییدن از دست دوست
 گراود دوست دارو و گرو دشمنم
 که با او هم امکان ندارد شترار
 نه امکان بودن نه جائے گریز
 و گرسر چو نیم بند در طناب
 به از زنده در گنج تاریک اوست
 گفتا بیایش در افتم چو گو
 گفت این قدر نبود از وی دریغ
 که تاج ست بر تار کسم یا تیر
 که در عشق صورت نمود شکیب
 نه مبرم ز دیدار یوسف امید
 نیازد از وی بجز اندک
 بر آشفست و بر تافت از وی عنان
 که سلطان عنان بر نه چید زنج
 بیتا تو ام خو چو پستی نماند
 تونی سر بر آورده از حیب من

بدان زہرہ - دستت - زدم در کاب
 کشیدم قلم بر سر نام خویش
 کہ خود را نیساوردم اندر حساب
 نہادم قدم بر سر گام خویش
 ۶۰ ما خود شد تیر - آن چشم مست
 چہ حاجت کہ آری بشمشیر و ست
 تو آتش سبے در زن و در گند * کہ ز خشک در بیشہ ساند نہ تر

حکایت

شنیدم کہ بر لحن خنیاگرے
 ز دلہائے شوریدہ پیرامنش
 برقص اندہ آمد پی پی پیکرے
 گرفت آتش شمع در دامنش
 پر آنکہ خاطر شد دشمنک
 یکے گفتش از دوستداران پاک
 ۷۰ ترا آتش اے دوست دامن بسخت * ما خود بیکدہ خمن بسخت
 آگ بایی از خویشتم دم سزن
 کہ شرک بہت با یار و با خوشتین

حکایت

چنین دارم از پیر دانندہ یاد
 پدر در فراقش غمخور و نخت
 کہ شوریدہ پیر بصرہ را نہاد
 پیر را دوست بکسہ دزد و گفت
 از آنکہ کہ یارم کس خویش خواند
 و گر با کسہ آشنائی نہاند
 ۷۰ بختش کہ تاق جسمانہ نمود
 و کہ سہ جہ ویدم جنیالم نمود
 نشد گم کہ روسے از حنایق یافت * کہ گم شدہ خویش را با یافت

- پراگندگان اند زیر فلک که ہم دو توان خواندشان ملک
 زیاد ملک چون ملک نازمند * شب و روز چون دوزمروم زمند
 قوی بازوان اند و کوتاه دست * خردمندشید او هشتبارست
 ۸. گر آسوده در گوشه خرد روز گر آشفته در مجلس خرقه سوز
 نه سوادے خودشان نه پرواے کس نه در گنج توحیدشان جا بے کس
 پرشیده عقل و پراگنده سوش ز قول نصیحت گراگنده گوش
 بدریا نخواستن بط عنایت سمند چه و اند عذاب الحریق
 تنی دست سردان پر حوصله بیایان نوردان سبب قافلہ
 ۱۰. نذارند چشم از حلالیق پسند که ایشان پسندیدہ حق بسند
 غنیرین پوشیدہ از چشم خلق * نذر شمار و دان پوشیدہ دلوق
 پراز میوه و سایه و چون رندان * نه چون ماسی کار و ازرق زنداند
 بخود سر فرو برده همچون صدق * نه مانند دریا بر آورده کف
 گوت عقل یار است از ایشان رمی که دیواند در جاسے آدمی
 ۹. نه مروم ہمین استخوانند و پوست * نه هر صورتے جان معنی در و سبت
 نه سلطان خسپار پر بنده الیت * نه در تیرہ سترندہ زندہ الیت
 اگر تراله هر قطره در شدے * چو خرّمهره بانبار ازو پر شدے

چو غازی بخود در بند ناپاے * که محکم رود و پاپے چو بین نہ جائے
 صریغانِ خلوت سہائے اکت * یک جبرہ تا نفسیٰ صورت
 ۹۰ تیغ از غرض برنگیزد چنگ * کہ پرہیز و عشق آگینہ است و سنگ

حکایت

یکے شاہدے در سمرقند داشت تو گوی بجائے سمرقند داشت
 جمائے گرو بروہ از اوقات ز شوخیش غیا و تقویٰ خواب
 تعالیٰ انداز حسن تاغیاستے کہ سپداری از رحمت است آیتے
 ۱۰۰ بھی رقتی و دیدھا و پیش * دل وستان کہ وہ جان پیش
 نظر کر سے این دوست سے شفقت نگہ کر دہار سے بندی و گفت
 کہ ایسے خیرہ سر چند پوی پیسہم ندانی کہ من مسیح و امت نیم
 گرت بار دیگر بہ ہیشم تیغ چو دشمن ہیشم ست بہ دریغ
 کسے گتتش اکثون سرخوش گیر ازین سہلتر مطلبے پیش گیر
 پنہارم این کام حاصل کنی مبادا کہ جان و رسد دل کنی
 ۱۰۰ چو مغتوب بے دل طاعت شنید برود از درون نالہ پر کشید
 کہ بگذار تا زخیم تیغ ہلاک بخلط اندم لاشہ در خون و قال
 مگر پیش دشمن بگویند و دوست کہ این گشتہ دست و شمشیر اوست

نمی بینم از خاک کوشش گسیرد * بیداد گو آب رویم مریز
 مرا تو به فرسای اے خود پرست
 ۱۱۰ بجشای بر من که هر چه او کند
 بسوزاندم هر شبی آتشش
 اگر میم امروز در کوئے دوست
 سحر زنده - گسوم بوسه خوشش
 مده تا توانی درین جنگ پشت
 قیامت ز نم خمیه تهلوسه دوست
 که زنده هست سعدی که عشقش کاشیت

حکایت

یکے تشنه می گفت و جان می سپرد
 ۱۱۰ بدو گفت نابالغی کای عجب
 چو مردی چه سیراب چه خشک لب
 که تا جان شیرینش در سر کنم
 که داند که سیراب سیر و غریق
 و گر گویدت جان به گو بگیر
 که بر دوزخ نیستی بگنبری
 چو خسرین بر آید نخبند خوش
 ۱۲۰ دل تخم کاران بود رنج کش
 درین محابس آنان بجای رسد * که در دور آخسر بجای رسد

حکایت

پنہین نقل وارم ز سردوانِ آہ
 کہ پیرے بدریوزہ شد باسد او *
 کہ پیرے و در سجده وید و آواز داد
 کیے گفتش این خانہ خلق نیست
 ۱۲۰ بدو گفت کاین خانہ کیت پس
 گفتا خموشش این چه لفظ خطا ست
 نگه گر وقتیل و محراب بید
 کہ حین ست از اینجا نہ اتر شدن
 ز فتم بجزومی از بیچ کوسے
 ۱۳۰ ہم اینجا کنم دست خواہش دراز
 شنیم کہ سالے مجاور نشست
 شبے پائے عمرش فروشد بگل
 سحر برو شخصے چہ اغش بر
 ہی گفت غلغل کسان از فرج *
 ۱۴۰ طلبگار باید خوبور و حمل
 چہ ز رہا بخاک سپرد کنند
 زراز بہر پیے خیرین نکوست

فہتیر این منعم گدایانِ شاہ
 کہ پیرے و ہندت بشوخی مسایست
 کہ بخشایشش نیست بحال کس
 خداوند خانہ خداوند ما است
 بسوز از حبر نالہ بر کشید
 درین ست محروم ازین و رشون
 چہرا از در حق شو مزور روسے
 کہ وانم نگردم تھسی ست باز
 چو فریاد خواہسان برآورد دست
 طپیدن گرفت از صعیفیش دل
 زعق وید از و چون چہ پائے سحر
 * و من و ق باسب ادریم انتہ
 کہ نشنیدہ ام کییا اگر سوال
 کہ باشد کہ روزے سے زر کنند
 چہ خواہی خیرین بہ از پارہ دوست

گرازدلبرے دل تنگ آیت
 سہر تلخ عیشے ز روئے ترشش
 ۱۳۰ وے گر بخوبی نذارو نظر
 وگر غمگارے بچنگ آیت
 باب وگر آتشش بازگش
 بانگ دل آزار ترکشن گیر
 کہ دانی کہ بے او تسوان ساختن

حکایت

شندیم کہ پیسے شبے زندہ داشت
 کیے ہاتھ انداخت درگوش پر
 برین دردعاسے تو مقبول نیست
 شب دیگر از ذکر و طاعت تخت
 ۱۴۰ چو دیدی کسکرن سے رتہ رتہ
 بیسایہ اشک یا قوت فام
 نویسی انگہ بگریڈ سے
 پندار اگر سے عنان بڑ شکست
 ۱۰ چو خواہت دم گشت از درے
 شندیم کہ راسم درین کونین
 درین بود سر بزسین وند
 سحر دست حاجت تجی بر فراشت
 کہ بی اصلی رو سر خویش گیر
 نجواری بڑویا بٹارمی یا نیست
 مریڈے ز حالش خبر یافت گفت
 بی اصلی سعی چن بین تبہ
 جرت بساید و گفت اسے غلام
 ازین در کہ راہ و گریڈ سے
 کہ من باز وارم ز فکر دست
 چه غم گر شناسد در دیگرے
 وے ہیج راہم وگر روے نیست
 کہ گفتند در گوشش جان نشنا

قبول ہوا اگرچہ نئے نئے نیتوں کو جس کا حیرت انگیز ہے۔ گفتم نیتوں

حکایت

شکایت کند تو عروسے خبوان
 ۱۰۰ کہ پسند چندین کہ با این سپر
 کسے کہ با ماورین منہیل اند
 زن و مسوہا ہم چنان دوست اند
 ندیدم درین مدت از شوے من
 شنید این سخن پر فرخندہ فال
 ۱۲۰ کیے پانچش واد شیرین و خوش
 در رخ بہت روے از کسے تا قن
 چرا سکر کشی از زان کہ گر سکر کشد
 برضا وہ بفرسان حق بندہ وار
 پیرے زو اما و نامہ بان
 تبسلی رود روزگارم بہ
 تنہیم کہ چون من پریشان دل اند
 کہ گوئی دو مغزو کیے پوست اند
 کہ بارے بختد بد روے من
 سخندان بد پر ویرینہ سال
 کہ گر خوب رویت بارش مکش
 کہ دیگر شاید چسبو یا قن
 برون وجودت متلم در کشد
 کہ چون اونہنی حنہ او نگار

حکایت

کیے روز بربندہ فل سوخت
 ۱۶۰ تا بندہ از من بہ افتد بے
 طیبے پی چہ وہ مرو بود
 کہ می گفت و فرماندیش می فروخت
 مرا چون تو خواجہ نیتد کسے
 کہ در باغ دل قامتش سرو بود

نه از چشم بسیار خویش خبر
که خوش بود چندانم با طیب
که دیگر نیاید طیبم به پیش
که سواد عشقش کند زیر دست
نیارودگر بر آرد و سوش

حکایت

یکے پنج آہنی راست کرد
چو شیرش بر پنج در خود کشید
یکے گفتش آخر چه خبری چون
شنیدم کہ مسکین در آن زیر گفت
چو بر عقل و اما شود عشق چیر
تو در پنج شیر مسردان زنی
چو عشق آمد از عقل دیگر گوسے

حکایت

میان دو غم زاده - وصلت نساو
یکے را بنیاد خوش افتاده بود

دو خورشید سیاهے محتر نژاد
و گر نافر و سرکش افتاده بود

کیے روسے و روسے و پوار داشت
 و گرسنگ خویش از خدا خواستے
 کہ بہت بروغیت محسوس بہ
 تعابن نپاشد رہائی ز بند
 کہ بر گرسزہین کے شکیم ز دوست
 نباید بنا ویند روسے یار
 اگر راست خوابی و آرامت آوت
 کہ دوزخ تمننا کنی یا بہشت
 پسندیم آنچه او پسندوسرا

کیے لطف و خلق پری وار داشت
 کیے حسوشتن را بیاراستے
 پر را نشانند پیران زہ
 بخدمت و گفتا بصد گو سپند
 ۱۸۸ بناخن پری چہرہ می کند پوست
 نہ صد گو سپندم کہ ششصد ہزار
 ترا ہرچہ مشغول وارد ز دوست
 کیے پیش شویدہ حالے نبشت
 گفتا پرس از من این ماجرا

حکایت

چہ بودت کہ دیگر نیائی سبجے
 خیالت در گشت و میلے نماند
 کہ اسے خوابہ دستم ز واسن بدار
 تو تیرم تک بر جہت سیش
 کہ بسیار دوری خسرو سی بود
 پیسے کہ واری بلیانی گوسے

۱۹۰ بخون سے گفت کاے نیک ہے
 مگر در سرت شور لیلے نماند
 پوشنید بیچارہ گبہ پست زار
 مرا خود دل درد مندہت وریش
 نہ دوری دلیل صبور سی بود
 ۱۹۰ گفت اسے وفا دار فخر خندہ خوسے

گفتا تبس نام من پیش دوست
که حیف هست نام من آنجا که اوست

حکایت

یکی خود بر شاه غمگین گرفت
که خسته نذار و ایازاے شکفت
گلے را که نه رنگ باشد نه بوسے
غریب است سوسے بلبل بر دوسے
بمجمود گفت این حکایت کسے
پمچید از اندیشه با حنود بسے
۲۰۰ که عشق من آسے خواجہ بر خوسے اوست
شندیم که در تنگنایے شتر
بنیما ملک آستین بر فشاند
سواران پے در و مرجان شدند
وز آنجا بتجسس مسکب برانند
نماند از و شاقان گسرون فرزند
ز سلطان بنیما پریشان شدند
کسے در قفاسے ملک جنه ایاز
بنیما چه آورده گفت بیچ
ز خدمت بنعمت نپرو ختم
۲۰۵ نگد کرد کاسے دلبره بیچ
من اندر قفاسے تومی تا ختم
گرت قرتے هست در بارگاه
بنعمت نشو غافل از بادشاه
خلاف طریقت بود کاویا
تمت اکت از خدا جز خدا
گراز دوست چشمت برا حسان است
تو در بند خویشی نه در بند دوست
۲۱۰ نیاید بگوشش دل از غیب باز

حقایق سرفیست آراسته بود و بوس گرو بر خاسته
 نه بینی که جاے که برخاست گرو بنیند نظر گر چه بنیاست سر

حکایت

۲۱۰ . قضا را امن و پیرے از قاریاب * رسیدیم در خاک مغرب باب
 مرا یک وزم نبود و برداشتمند بکشتی و درویش گنگنداشتمند
 سیاهبان برانند کشتی چو رود * که آن نوح اناحدا ترس بود
 مرا گریه آمد تیسار جنت بر آن کسیر قفقہ نخنمید و گفت
 مخور غم برانے من اسے پر خسرو مرا آنکس آرد که کشتی برو
 گبته و سجاوه بر روسے آب خیال است پنداشتم یا بخواب
 ز مدہوشیم دیدہ آن شب سخت نگم باسدلکن بمن کرد و گفت
 ۲۲۰ . عجب واری اسے یار فرخنده اسے ترا کشتی آورد و سارا خدا سے
 پیدا اہل دعویٰ بدین نگسروند * کہ ابدال در آب و آتش روند
 کہ طفلے کز آتش ندارد خسر نگم داروشش سادہ میسر
 پس آناکہ در حبد مستغرق اند * شب و فردر عسین حفظ حق اند
 نگم دارد از تاب آتش خلیل * چو تابوت سوسی ز غرقاب نیل
 ۲۳۰ . چو کسوک بدست شیما و بر بہت ترسد و گرد جہد پناہ دست

تو بر رویه دیا قدم چون نئی چو سروان که بر خشک تر دامنی

حکایت

۲۳۰ رہ عقل جز پیش پیچ نیست
تسوان گفتن این با حقایق شناس *
که پس آسمان فزین چیتند
۲۳۰ پسیدہ پر سیدی اسے ہوشمند
کہ ہاسون و دریا و کسہ و فلک
ہمہ ہر چہ ہستند از ان گمندانہ
عظیم است پیش تو دریا بسوج
ولے اہل صورت کجا پی بند
۲۳۵ کہ گرافاب است یک ڈرہ نیست
چو سلطان عسرت علم در کش
جہان سر بجیب عدم بر کش

حکایت

رئیس ہے با پیر در سے * گذشتہ بر قلب شاہنشے
پر چاوشان دید تیغ و تبر
قباہے اظہاس کسر اسے زر
غلان کماندار پنجیسہ زن
غلامن ترکش کش و تیزن

۲۴۰ یکے در برش پر نیانی بتاہ
 سرکان ہمیشکوت و پایہ دید
 کہ حاشش نگویید و رنگش بر نخت
 پگفتش آخر بزرگ وہی
 چہ بسوت کہ بر کندی از جان امید
 بے گفت سالار و فرساندہم
 بزرگان از آن وحشت آلودہ اند
 توایہ بچند تمچپان ورہی
 نگفتند حرفے زبان آوران
 یکے بر سرش حندوانی کلاہ
 پذیرا بقایت شر و مسایہ دید
 زہبت بہ پیغولہ در گر نخت
 بسر واری از سر بزرگان وہی
 بلرزیدے ز باو ہیبت جو بید
 ولے غمتم ہست تا ور وہم
 کہ در بارگاہ مسلک بودہ ند
 کہ بر خوشیتن منصبے می نہی
 کہ سعدی نگویید شلے بر آن

حکایت

۲۴۰ گم رویہ باشی کہ در بلوغ و راع
 یکے گفتش اے کرمک شب فرور
 بین کاتشین کرمک خاک زاو
 کہ من روز و شب جسوچرا نسیم
 تبدلہ شب کرمکے چون چسراغ
 چہ بودت کہ بیسرون نیائی ہوز
 جواب از سر ووشنائی چہ داو
 ولے پیش خسوشید پیدا نسیم

حکایت

بشہرے در از شام غوغا فتاد
 گفتم پیرے بہارک نہاد

۲۵۰ کہ گفت ار نہ سلطان اشارت کند چو بندش نہساوند بر پا و دست
 بیاید چنین نشننے دوست و دشت * کہ می دانمش دوست بر من گماشت
 اگر عز و جاہست و گسرتل و تید * من از حق شناسم نہ از عمر و زید
 ز علت مدار۔ اسے خرمندہ بیم * چہ داروسے تلخت فرستد حکیم
 بخور مسچہ آید نہ دست۔ حبیب نہ بیمار دانا تر ہست از طبیب

حکایت

۲۶۰ ثنا گفت بر سعد زنگی کہے کہ بر تربتش باد رحمت بسے
 ورم داد و تشریف و ہنوتش بمقدار خود منبرت ساختش
 چو آمد و بس دید بر نقش زربہ * بشوید و برگت جنلعت زربہ
 ز شورش چنان شعلہ در جان گرفت کہ بر حبت و راہ بیابان گرفت
 یکے گفتش از نیشینان دشت چہ وہی کہ حالت و گر گونہ گشت
 ۲۶۵ تو اول زمین بوسہ کردی سہ جاے نہایتی آخ زون پشت پاسے
 بخندید کاؤل ز بیم و امید ہی لسنہ بر تن فتادوم چو پید
 باخند ز متکین اللہ و بس * نہ چیزم بچشم اندر آمد نہ کس

حکایت

یکے را چون گل بدست سکه * گترو بود و می بود خواسته بے
 پس از هوشمندی و فسرانگی بندت پر زودندش ز دیوانگی
 ۲۷. ز دشمن جناب رسد از بہر دوست کہ تریاک اکبر بود زہر دوست
 قفا خوردے از دست یاران پیش چو سمار پیشانی آوروہ - پیش
 خیالش چنان بر سر آشوب کرد کہ بام و ماغش لگد کوب کوب
 نبودش ز تشنوع یاران خبر کہ عنرقہ ندارد نہ باران خبر
 کرا پاسے خاطر بات بنگ نیندیشد از شیشہ نام و رنگ
 ۲۸. شبے دیو خود را پری چہرہ ساخت در آغوش آن سو بوسے یافت
 سحر کہ مجال منازش نبود ز یاران کس اگر ز رازش بود
 بآبے فروخت نفویک بام برو آبتہ سہ ما در سے از رخ نام
 نصیحت کرے عیش افزد کرد کہ خود را کہشتی در این آب سرد
 ز بیکے نصف برآمد خوش کہ اسے یار چند از سلامت خوش
 ۲۹. سرا پنج روز این سپر گل فریت ز ہر شس چہ نام کہ تنوان شگفت
 نپسید بے خجلق خوشم بہین تاچہ بارش بیان می کشم
 پس آرا کہ شصم نکان آفرید بقدرت در جان پاک آفرید
 عجب داری از بار گلش برم کہ فایم با حسان قضاش و ہم

گفتار

- ۲۸۸ اگر سو عشقی گم خویش گیر * و گر نہ رہ عافیت پیش گیر
 ترس از محبت که خاکت کند * کہ باقی شوی گر ہلاکت کند
 زودیتہات از خوب و نوبت * مگر خاک بروے نگہ و دخت
 ترا باقی آن آشنائی و ہمد * کہ از دست خویشت رہائی و ہمد
 کہ تا با خوبی در خودت راہ نیست * وزین نکتہ جنبہ خود آگاہ نیست
 نہ مطرب کہ آواز پائے ستود * سمیع است کہ عشق داری و شور
 ۲۹۰ گمخ پیش شوریدول پرزود * کہ او چون گمخ دست بر سر نود
 نہ نجم داند آشفہ سلسان نہ نیر * باواز مسرغے بنال فقیر
 سہ ایند خود می نگہ و خموش * ولیکن نہ بہ وقت باز است گوش
 چو شوریدگان می پرستی کنند * باواز دولاب مستی کنند
 بچرخ اندر آید دولاب وار * چو دولاب بر خود بگریند وار
 ۲۹۵ بتلیم در گریبان برند * چو طاقت نماند گریبان روند
 مکن غیب درویش حیران مست * کہ غرق است از آن می زند پا و دست
 گمخیم سماع اسے ہر اور کہ چیت * مگر ستمع را ندانم کہ کیت
 گر از بوج معنی پروطیر او * فرشتہ فرو بماند از سیر او

وگرسوگوته و بائنی و لاغ
 ۳۰۰ چه مرد سماع است شهوت پرست
 پریشان شود گل بسا و سحر
 جهان پر سماع است دستی و شور
 نه بینی شتر چندانے عذب
 شتر را چو شور و طرب در سر است
 قوی تر شود بپوشش اندر و سماع
 باواز خوش خفته خیزونه مست
 نه بنیم که نشکافندش حبه تیره
 ولیکن چه بسند در آئینه کور
 که چو نش بقیص اندر آمد طرب
 اگر آوسی را نباشد خرد است

حکایت

۳۰۵ شکر لب جوانی فانی سوخته
 پدید بارها بانگ برده زوے
 شبی بر او اسے پر گوش کرد
 ہی گفت و بر چہ و افگندہ خوے
 نمائی کہ شوریدہ حالان مست
 ۳۱۰ کشاید دوسے بر دل از واردات
 طلائش بسود رقص بر یاد دست
 گفتم کہ مسروانشہ در شینا
 مکن خستہ بنام و ناموس و ذرق
 کہ دلمہ در آتش چو نے سوخته
 بتمدی و آتش در آن نے زوے
 سماعش پریشان و مدبوش کرد
 کہ آتش مین در زو این بار نے
 چہ لرزشانندہ در رقص دست
 فشاندہ دست بر کائینات
 کہ بہ آستینش جانے در دست
 برہنہ توانی زدن دست و پا
 کہ عاجزہ بسود مسروا جاسہ غرق

تعلق حجاب است و بحاصل * چو پیوندها بگسل واصلی
حکایت

۳۱۰ کسے گفت پروانہ را کاسے حقیر
بر دوستی در حضور خود بگیر
نہی رو کہ بینی طریقی رجا
تو و صہ شمع از کجا تا کجا
نمذرتہ گبر آتش مسکو
کہ سردانگی باید آنگہ بنبرد
ز خسو رشید نچسبان شود موش کور
کہ جہل است با آہنی پنجہ زور
کسے را کہ دانی کہ خصم تو اوست
نہ از عقل باشد گرفتن دوست
۳۲۰ کس نگوید نگو سے کنی
کہ جان در سپہ کار اوسی کنی
گداسے کہ انو بادشہ خواست خوت
قفا خورد و سوداسے بہر وہ نخت
کجا در حساب آورد چون تو دوست
کہ رویے طوک و سلاطین در دست
مپندد کو در چپان مجلسے
ملا کند با چو تو نفسے
وگر با ہمہ حلق نرمی کند
تو بچارہ با تو گرمی کند
۳۳۰ نگہ کن کہ پروانہ سوزناک
چہ گفت اسے عجب گرسوزم چہ پاک
مرا چہن خلیل آتشی در دل است
کہ پنداسی این شعلہ برین گل است
نہ دل دامن دلستان می کشد
کہ ہر شس کہ میان جان می کشد
نہ خود را بر آتش بخود می برم
کہ زنجیر شوق است در گونم

مرا بچنان دور بسوم که سوخت نه این دم که آتش بین بر فروخت
 ۲۳۰ نه آن می کند یار و رشا پدی * که با او ستوان گفتن از راه پدی
 که عیلم کن بر تو آسائے دوست * که من را صمیم گشته در پاسے دوست
 مرا بر تلف حصص وانی چارست * چو او هست اگر من نباشم دوست
 بسوزم که یار پسندیدہ اوست * که در وسے سیرایت کن بسوز دوست
 مرا چند گوئی که در خود خویش * حریفے بدست آر ہم دیو خویش
 ۲۳۵ بدان مانند آئند شوریدہ حال که گوئی بگنوم گزیدہ منہا
 کسے رانصیت گواے شگفت که وانی که در وسے نخواہد گففت
 ز کف رفته بیچاره را سگام * نگویند کاہتہ بان اسے فلام
 چه نغمہ سداں نکتہ در سنداو که عشق آتش است اسے پر پندار
 بیاو آتش تیز بر تر شود پلنگ از نهن کیفہ و تر شود
 ۲۴۰ چونیکت بدیم بدی می کنی که رویم فرا چون خودی می کنی
 ز خود بہترے جوے و فرصت شمار که با چون خودی گم کنی روزگار
 پیے چون خودی خود پرستان روند * بکوئے خطر ناک مستان روند
 من اول که این کار سرداشتم * دل از سر بیکبار برداشتم
 سر انداز در عاشقی صادق است * کہ بد زبیر بر خویشتن عاشق است

۳۴۵ آجل ناگے ورگینم کشد
پیمان بہ کہ آن نازغینم کشد
چو بیشک نبشتت بر سر ہلاک
ہستت دلام خوشتر ہلاک
نہ روزے بیچاگی جان دہی
سپس آن بہ کہ درپاسے جلدان دہی

حکایت

۳۵۰ شبے یو دارم کہ چشم بخت
شیدم کہ پروانہ باشم گفت
کہ من عاشقم گریب سوزم رواست
ترا گریہ و سوز بارے چہ دست
۳۵۰ گفت اے خواہدار مسکین من
برفت انگبین یاد شیرین من
چو شیرینی از من بدرسی رود
چو فہلوم آتش برسی رود
بھی گفت و ہر لحظہ سیلاب رود
فرو می دودیش بر خار رود
کہ نہ صبر دہی نہ یار اے ایست
کہ اے شہری عشق کار تو نیست
تو بگیری از پیش یک شعلہ خام
من استادہ ام تا بسوزم تمام
ترا آتش عشق اگر بسوخت
ما بین کہ از پاسے تا سر بسوخت
ببین تائش مجلس افروزیم
تیش بین و سیلاب و سوزیم
جو سعدی کہ بی فروش فروختہ است
درش اندران بگری سوختہ است
زقتہ ز شب ہمچنان بھرہ
کہ ناگہ بکشتش پی چھرہ
بھی گفت و می رفت دودش بر
ہمین بسود پایان عشق اے سپر

۳۶۰ - این است اگر خوابی آسودن * بکشتن قنبرج یابی از سوتن
مکن گریه بگور مقبول دوست * نقل احمد شد که مقبول دوست
اگر عاشقی سرشود از سرفش چو سعدی فسر و شوی دست از غرض
فدای نذارو ز مقصود چنگ * و گر بر سرش تیر پازند و سنگ
بدیبا سر و گفتمت ز نیبار و گر می روی تن بطوفان سپار

باب چہارم در تواضع

ز خاک آفریت خداوند پاک پس اسے بندہ افسانگی کن چو خاک
 حسیں و جان سوز و سرکش مہاش ز خاک آفریت چو آتش مہاش
 چو گسوں گشید آتش سوسناک پیچگی تن بیند اخت خاک
 چو آن سرفساری نبود از کسی از آن ویو کسیند ازین آدمی

حکایت

۵ کیے قطرہ باران ز آبے چکیدہ * نخل شد چو پہناسے دریا بید
 کہ جہے کہ دریاست من کیستم گراوہست حشا کہ من نیستم
 چو خود را بچشم جتارت بید صدف در کنارش بجان پرورید
 سپریش بجائے رسانید کار کہ شد تاسود لؤلؤئے شاہوار
 بلندی بدان یافت کو نیست شد در نیستی کسوت تاہست شد

حکایت

۱ جوانے جو مند پاکیزہ لبوم ز دریا برآمد بدر بندہ - روم
 درو فضل دیدند و فقر و تنگدستی نہاوند رختش جباغ عزیز
 بہ عالیان گفت روزے بہر کہ خاشاک مسجد پیشان و گدو
 بہلن کین سخن سرد رہوشید برون رفت و بدیش نشان کس ندید

بر آن محل کسروند یاران و سپه
 ۱۵ وگر روز حناوم گرفتش براه
 نداشتی اے کسوک خود پسند
 گیرتین گرفت از سر صدق و سوز
 که اسے یار جہان پرور اول فسرود
 نہ گرواند آن بقصد و بیم نہ خاک
 من آسودہ بسودم در آن جاے پاک
 کہ پاكينه به نسج ارا خاک و خس
 کہ افغانده دارو تن خویش را
 کہ آن بام را نیست مسلم ہزارین
 ۲ طہریت خہ این نیست درویش را
 بلندیت باید تواضع گزین

حکایت

شیندم کہ وقتے سحر گاہ عید
 یکے طشت خاک ترش بہ جنبہ
 زگر سیاہ آمد برون پازید
 فوریختند از سر اسے بہ
 کف دست شکہ از سالان بروے
 بخاک ترے روے در سرم شرم
 خدا بینی از خوشین بین محواو
 بلندی بد عسوی و پندار نیست
 بگنہر بخاک اندر انداز دست
 ہمی گفت شولیبہ دستار و موس
 کہ اسے نفس من در خور آشم
 بزرگان نکسروند و حسود و نگاه
 بزرگی بنام موس و گفتار نیست
 تو وضع سر نعت افسار دست

بگشودن قدرش شد خوش ببلندیت باید بلند می مجوس
گفتار

۳۰ ز مغر و دنیا به دین مجوس

گسرت جاه باید مکن چون خنان
گمان گے بر دوسروم بسو شمنند

از این نام و زتر مخکن مجوس

مگر چون تسوی بر تو کبر آورد

۳۵ تو نیز از تکبر کنسی همچنان

چو استاده در مقام بلند

با ایستاده در آمد ز پاس

گسرتم که خودستی از غیب پاک

یکے حاکم کعبه وارد بدست

۴۰ گر این را بخواند که نگذروش *

بستند است آن با مال خویش

نه این را در توبه بست پیش

حکایت

محدث چنین آورد در کلام که در عهد عیسی علیه السلام

بچل و فداالت سر آوروه بسود
 ز ناناکی ابلیس از یسه فجل
 نیاسوده تا بسود از یسه ولی
 شکم فریه از نغمه پائے حلام
 بنا داشتی دوده اندوده
 ز گوشتے چوسه دم نصیحت شنو
 نمانان بهم چون نه فوز دور
 چوسه نیکنامی نیندوخت
 که در نامه جاسے نوشتن منباند
 بغفلت شب و روز مخمور و مست
 بقصوره عابده بر گذشت
 پاپیش در افتاب سرد بر زمین
 چوپرواسه دیران در ایشان رنور
 چودریش در دست مریمیدار
 ز شهباسے در غفلت آوروه روز
 که عمر بغفلت گذشت اسے درینغ

یکے ننگانی تنق کروه بسود
 ولیرے سیه نامه سخت دل
 سربوه ایم سبے حاصلی
 ۴۰
 برش خالی از عقل و پزراقشام
 بنا راستی دامن آسوده
 نه پائے چوبیننگان راست رو
 چوسال بدازوسے خلائق نفور
 ۵۰
 بسوا و بوس خمنش سوخته
 سیه نامه چندان تنعم براند
 گنگار و خود راسے و شهیت پرست
 شنیدم که عیسی در آمد زوشت
 بزیر آسده از غفره خلوت نشین
 ۵۵
 گنگار بر گشته اخته ز دور
 تامل بحبت کنان شه مسار
 بچل زیر لب غدر خواهان بسود
 بر شکم غم از دیده باران چوینغ

بر انداختم نقد مهر عزیز
 ۶. چون زنده سگر مباد اسکے
 برست آنکه در عید طغنی بند
 گنایم بخش لب بهمان آفرین
 درین گوشه نالین گنگار سپر
 نگون ساند از ترس ساری سرش
 ۷. و ز آن نیمه عباد سر پر غرور
 که این بخت اندر پے سپار است
 بگردن در آتش در افتاده
 چه خیر آمد از نفس تر و استنش
 چه بودی که زحمت بروی پیش
 ۸. بهی رنجم از طلعت ناخوشش
 بخش که حاضر شوند انجمن
 درین بسو و حتی از جلیل الصفا
 که گر عالم است این و گروے جمول
 بت کرده ایام برگشته روز
 بدست از تکبوتی سنا و رده چینه
 که مرگش به از زندگانی بس
 که پینو سر شری ساری بند
 که گربا من آید فیس القبرین
 که فیا و حالم رس اسے و تنگ
 روان آب حسرت شیب و برش
 ترش کسو بر فاسق ابو زور
 نگون بخت جاہل چه بخت ساست
 بنا و هوا عمر بر وادہ
 که صحبت نبود با سچ و منش
 بدو رخ بر تنے پے کار خویش
 بسوا که در من فتد آتشش
 خدایا تو با او مسکن حشرین
 در آتے عیسی علیہ الصلوات
 سر و غوت همه دو آمد قبول
 بنالید بر من بناری و سوز

- ۷۸ بیپایگی هر که آمد بر من
از او در گذارم عمدا و نشت
و گرفتار دارم عبادت پرست
بگو تنگ از او در قیامت مدار
گر آنرا جگر خون شد از سوز و درد
۸۰ ندانست در بارگاه غنسی
که ارجاسه پاک است و سیرت پلید
برین آستان عجب رو کینیت
چو خسور از نیکان شمردی بدی
اگر سردی از سردی خود گوئی
۸۵ پیاز آمد آن سبزه خمر جمله پوست
ازین نوع طاعت نباید بکار
نخ بود از عبادت بر آن سبزه خمر
چه دیدی پریشان شویده نجت
بزهده درع کوشش و صدق و صفا
۹۰ از اندازه سیرت سپردی محسول
- یند از منش ز آستان کنم
با نعام خویش آرش در بهشت
که در خلده باوسه بودم نشت
که آنرا بخت برند این بنهار
درین تکیه بر طاعت خویش کرد
که بیپایگی به ز کبر و منی
در و خویش را نباید کلید
باز طاعت و خوشی تن بینت
نمی گنجد اندر خندای خودی
نه هر شمشوار سے بد بود گوئی
که پنداشت چون پسته نقره دست
برو عذر تقصیر طاعت بید
که با خود نکو بود با حنلق بد
چه تا آمد که بر حسود کند کار سخت
ولیکن سینه را بر مصطفی
که مکروه باشد چه حبان سینه

سخن مساند از عاقلان یادگار ز سعدی بهین یک سخن یادوار
گنگار اندیشناک از حواس به از پارسا نئے عبادت نمائے

حکایت

فقیر گمن جامه تنگ دست در ایوان قاضی بصف بر نشست
نگر کرد تا ضعی در و تیزتر معرفت گرفت استیضاحش که حسیذ
۹۵ ندانی که بتر مقام تو نیست شد و تر نشین یابرو یا باسیت
نه هر کس سزاوار باشد به صدر کرامت بفضل است و رتبت بقدر

دگر چه حاجت بیند گسست بهین شد مساری عقوبت نسبت
بعزت هر آنکو فرو تر نشست بخساری نیستند ز بالا پست
بجائے بزرگان دلیری مکن چو سر پنجرات نیست شبیری مکن
۱۰۰ چو دید آن خسرو مند در پیش رنگ که نشست و برخاست بخش بجنگ

چو آتش بر آمد ز پاره و دو فرو تر نشست از مقامی که بود
فقیران طریق بدل ساختند * یلم و لائتم در انداختند
کشادند بر هم در فتنه باز * بلا و نعم کرده گردن دراز

تو گفتی خروسان شاطر بجنگ قلاب در هم بمنقار و چنگ
۱۰۵ کیے بخود از دشمن کیے حیوست کیے بر زهر مژم نذر بود دست

۱۱۰
 فتاوت در عتده هیچ پیچ
 گمن جاسه در صفت آخر ترین
 بگفت اے صنادید شریع رسول
 دلایل فتوی باید و معنوی
 مرا نیز حیوگان لعب است و گوے
 پس آنگه زبانه عت نشست
 بگلک فصاحت یابنه که داشت
 سراز گوے صورت بغمی کشید
 بگفتش از هر کنار آفرین
 ستمد سخن تا بجاسے براند
 برون آسد از طاق و دستار خویش
 که ہیبات قدر تو شناختم
 وریغ آیدم با چنبن سایه
 جعفرت بدلسدای آسد برش
 بدت و زبان شمع کوشش که دور
 که فدا شود بر کمن میزبان
 ۱۲۰
 که در عقل آن ره نبرد و هیچ
 بفرشش در آمد چو شیر غرین
 با بلاغ و تنبیل و فقه و اصول
 نه رگهار گردن بخت قوی
 بگفت گزینک دانی - گوے
 زبان بر کشاو و دهنها بست
 پیها چو نقش نگین برنگاشت
 قلم بر سر حون و عوسے کشید
 که بر عقل و طبیعت هزار آفرین
 که قاضی چو خسر در وحل باز ماند
 با کلام و لطفش فرستاد پیش
 بشکر قوت سپه داختم
 که بنیم ترا در چنبن - پایه
 که دستار قاضی نهد بر سرش
 نهد بر سرم پاسے بند عبور
 بدستار پنج گزم سد گربان

چو مصلحت خوانند و مصلحت را بگیرند
تفاوت کنایه گستر آب زلال
خوب باید اندر سر سر و مغز

کس از میرِ بزرگی سناست بچینه
میفراز گسرون بدستار و ریش
بصورت کسان که سر دم دشند

بیت در بنام حسبت باید محل
نه بسویا را بلندی نکواست

بذین عقل و پخت نخوانم کست
چه خوشش گفت خرمه و در سگ
مرا کس نخواهد حسنیدین بی هیچ

خسرو و همان قدر وارو که هست
نه منعم بهال از کس بهتر است

بدین گونه مسو و تنگوسه چست
دل آزرده را سخت باشد سخن

چو وستت رسد مغز و شمن بر آرد

نمایند سر دم چشم حقیقه
گرش کسوزه زین بود یا سفاک
نباید مرا چون تو دستار نغز

کدوسه بزرگ است و بوی مغز تیز
که دستار پند است سبب شمش
چو صورت همان به که دم در کشند

بلندی و نحسی مکن چون زقل
که خاصیت نیشکر خود درواست

وگر می رود صمد غلام از پست
چو بر داشتش بر طبع جاسه
بسیوانگی او در سر یریم هیچ

وگر در میان شقایق نشست
خدا رحمت اظلاس پوشد خرمست

باب سخن کینه از دل شست
چو خصمت بعیت او سستی مکن

که فرصت فرود شود از دل غبار

۲۲۵

۱۳۰

۱۳۵

چنان ملذذ قاضی بچویش اسیر
 برندان گزید از تعجب بدین
 ۱۴۰ وز آنجا جوان روسه بیست بتافت
 غریب از بزرگان مجلس نجاست
 نقیب از پیش رفت و هر سو و دید
 یکے گفت این نوع شیرین نفس
 بر آن صد هزار آفرین کین بگفت

که گفت این بنا لیوم عسیر
 بماندش بر و دیده چون فرقدین
 برون رفت و بازش نشان نیافت
 که گوی چنین شوخ چشم از کجاست
 که روسه بدین نعت و صورت که دید
 درین شهر سعدی شناسیم پس
 حق تلخ بین تا چه شیرین بگفت

حکایت

یکے پادشاه زاده در گنج بود
 ۱۴۰ بسی در آمد سپاهان دست
 بمقصود در پارسای مقیم
 تے چند برگفت او مجتبع
 چو بے عتقی پیشه کسو آن جوان
 چو منکر بود پادشاه را قدم
 ۱۴۱ حکم کند سیر بر بوسه گل
 گرت نمی منکر بر آید ز دست

که دور از تو پیک و سر نچه بود
 مے اندر سر و سائینے دست
 زلف و دلاویز و قلبه سلیم
 چو عالم نباشی کسم ار شمع
 شدندان عنبران خراب اندر دانا
 که یارو زو از امر معلوم
 فروسد آواز چنگ از دهل
 شاید چو بے دست و پایان شست

و گریست قوت ندای بگوسے
 چو دست و زبان را نماند مجال *
 ۱۰۰ کیے پیش دانا سے خلوت نشین
 کہ بارے بر این رند تپاک مست
 دے سوزناک از دل باخبر
 بر آورد مسو جھانزیدہ دست
 خوشت این سپر و قش از روزگار
 ۱۶۰ کسے گفتش اسے قدر راستی
 چو بد غم درانیک خواہی زہر
 چنین گفت بیندہ ستیز ہوش
 بطلما ت مجلس نیار استیم
 کہ ہر کس کہ باز آید از خوسے زشت
 ۱۷۰ ہمین پنج روز است عیش مسلم
 حدیثے کہ مسرور سخن ساز گفت
 ز وجود آب در چشمش آمد چو پیغ
 نیران شوق اندر زش بسوخت
 کہ پاکیزہ گوگرد و بانڈ خوشے
 بہت نماند مسروی رجال
 بنالید و بگرسیت سر بر زمین
 دھا کن کہ ما بے زبانیم و دست
 قوتیکہ ہفتاد و بیس و ستیر
 چہ گفت اسے خداوند بالا و سبت
 خدایا ہمہ وقت او خوش بدر
 بدین بد چہ را نیسکوی خواستی
 چہ بد خواستی بر سر خلق شہر
 چوسہ سخن و نیابی مجوش
 ز داد آفرین تو بہ اش خواستیم
 بعیشے رسد جا و وان در بہشت
 تبرک اندر شش عیشہا سے مدام *
 کیے زان میان با بلک، باز گفت
 ببارید بر چہرہ سبیل در بیغ
 حیا دیدہ بر پشت پایش بدوخت

پر نیک محضه فرستاد کس
 ۱۷۰ قدم نجه فرماید تا سه نیم *
 نصیحت گر آمد بایوان شاه
 شکریه و عذاب و شمع و شراب *
 یکے غایب از خود یکے نیم مست
 ز سوسے بر آورده مطرب خوش
 خیفان خراب از سه نعل رنگ
 ۱۷۵ نمود از دنیا گسرون فرار
 و ن و خنگ با یکدیگر سازگار
 بفرمود در هم شکستند خند
 شکستند چنگ و گسند رود
 ۱۸۰ بنیچانه در سنگ بدون زوند
 می لاله گون از بط سه نمون
 خم آستن حنر نه ما پس بود
 رشکم تابفش دیدند مشک
 بفرمود تا سنگ غفون سلسے

در شوبه کسویان که فریاد رس
 سهیل و نار راستی بر نیم
 نظر کرد در صفت بارگاه
 و در از نعمت آید و سرم خراب
 یکے شعر گسویان صراحی بدست
 ز ویک سو آواز ساقی که نیش
 سر چنگ از خوب در بر چو خنگ
 بجز ترگس آنجا کسے دید باز
 بر آورده ن از میان ناله زار
 مبدل شد آن عیش صافی بدو
 بدر کرد گویند از سه سرود
 کدورانشانید و گسرون زوند
 روان بچن کز بط کشته خون
 در آن فتنه دختر بی باخت رود
 فتح را بد چشم خونین پراشک
 بکنند و کسوف لب باز جانے

- ۱۸۶ که گلگونۀ خمر یا قوت و نام
عجب نیست بالوعه گشده خراب
وگر هنر که برهط گرفته بکف
وگر فاسته چنگ برده بدوش
جوانی سر از کب و پن داریست
۱۹۰ پدر بابا گفته بودش بسول
جانے پدر برو و زندان و سبند
گوش سخت گفته سخنگوی سهل
خیال و غم و درش بران داشته
سپه نکلند شیر عثمان ز جنگ
۱۹۰ بنامی ز دشمن تسوان کند پوست
چو سندان کسی سخت روی نکرد
بگفتن درشتی مسکن با اسپر
با خلاق با هر که بینی بساز
که این گسردن از نانگی بر کشد
۲۰۰ بشیرین زبانی تسوان برود کوس
- بشستن نمی شد زروسه زخام
که خورد اندر آن روز چندان شراب
تفا خوردی از دست مردم چون
بمالیدی او را چو تنبور گوشش
چو پیران کبکج عبادت نشست
که شایسته رو باشد و پاکیزه قول
چنان سووندشش نیاید که سپند
که بیرون کن از سر جوانی و جمل
که درویش را زنده نگذاشته
نیزدیش از تیغ بران پلنگ
چو بادوست سختی کنی دشمن دوست
که خایک تاویب بر سر نخورد
چو بینی که سختی کند دست گیر
اگر زیر دست است وگر سر سر فراز
بگفتار خوش و آن سر اندر کشد
که پیوسته تلخی برد دست خو سے

توشین زبانی ز سعدی بگیر ترش روی را گو تلخی همبیر

حکایت

شکر خنده انگبین می فروخت
 که دلمارشیریش می بوخت
 نجاتی میان بته چون نیشکر
 برو مشتری از گس بیشتر
 گر او زهر بر داشته فی المشل
 بخورندے از دست او چون غسل
 خد بود بر روز بازار او
 گرانی نظر کرد در کار او
 و گر روز شکر گو گیتی ودان
 غسل بر سر و سرک برابر وان
 بی گشت فاید خون پیشین
 کنتشت بر انگینش گس
 شبانکه چون نقدش نیل بدست
 بدیل تنک روی مکنجے نشت
 چو عاصی ترش که ده روی ازو
 زرش گفت بازی گنسان شوے را
 چو ابروی زندانیان روز عید
 بزنج برود سر را خوس ترشت
 غسل تلخ باشد ترش روی را
 برو آب گرم از لب جوے خور
 نه جلاب سرد ترش روی خور
 خرامت بود نان انگس چشید
 که چون سفیره ابرو بهم در کشید
 مکن خوابه بر خوشیتن کار سخت
 که با جوے باشد گونار سخت
 گرفتیم که سیم وزرست چینیست
 چو سعدی زبان خوشیت نیفیت

۲۰۵

۲۱۰

۲۱۵

حکایت

شنیدم که فزونی حق پرست
 از آن تیره دل مرد صافی درون
 یکے گفتش آخری مسوی تو نیز
 شنید این سخن مسوی پیکره خود
 ۱۴۰ درو مست نادان گریبان مسوی
 ز بهشیار عقل زنیب که دست
 بنسور چنین زندگانی کند
 گریبان گفتش یکے رند مست
 قفا خورد و سر بر نکر و از سکون
 تحمل دروغ است از این بے مینه
 بدو گفت از این نسوج با من مگو
 که باشی جنبگی سگالده سرد
 تند و گریبان نادان مست
 جفا بیند و مهربانی کند

حکایت

سنگے پاپے صی نشینے گنبد
 شب از درو بچپا و خواش نبرد
 ۲۴۸ پدر را جفا کرد و شادی نمود
 پس از گریه مسرور پرگنده روز
 ملا گرچه هم سلطنت بود و نیش
 محال است اگر تیغ برسد خسوم
 سگان را طبیعت بود بد رگی
 بخشیم که زبهرش ز دندان چکند
 بنجیل اندرش دخترے بود خرد
 که آخر ترا نیز دندان نبود
 بنخ پد کاسے ساکن دلفروز
 دروغ آمدم کام و دندان خویش
 که دندان بیائے سگ اندر برم
 ولیکن نیاید ز مسردم سگی